Hva mente svigermor med det?

Rani Lill Anjum

Vi kjenner alle til myten om den forferdelige svigermoren. Hun som kommer med små stikk i alt hun sier, men som likevel ikke kan tas i faktisk å ha sagt noe som er slemt. Jeg snakker om den type svigermor som valser inn i hjemmet ditt, kaster et vurderende blikk rundt seg og erklærer at dette kunne jo blitt en riktig hyggelig leilighet med noen gardiner og litt maling. Denne svigermoren kan finne på å se bekymret på sønnen sin og spørre om han spiser ordentlig, samtidig som hun tillater seg en kommentar om at unge kvinner i dag er så opptatt av karrieren sin at de ikke har tid til familie. Hvorfor ender ofte svigermorbesøk i sinne, hodepine og ekteskapskriser?

Stikkordet er *implikaturer*, et språklig virkemiddel som en svigermor mestrer til fingerspissene. En implikatur er det som sies mellom linjene, men ikke bokstavelig. Ved å si en ting, så kommuniserer man samtidig noe annet. Egentlig skulle man jo tro at når man sier noe, så er det hva man *sier* som faktisk blir kommunisert, og derfor også oppfattet. Men så enkelt er det altså ikke. Alt vi sier blir fortolket. Ikke en replikk slipper ut uten at den tolkes i en bestemt retning. Man kan altså si en ting reint bokstavelig, men implisere eller kommunisere noe helt annet.

Så hvordan er det denne svigermoren opererer? Hvordan klarer hun å kritisere alt du gjør, uten faktisk å si et eneste kritisk ord?

Hele hemmeligheten ligger i et møysommelig valg av ord og uttrykk. Når hun sier at leiligheten *kunne blitt* fin med gardiner og litt maling, så ville hun ikke sagt dette hvis hun syntes at leiligheten faktisk er fin *nå*. På den måten får hun implisert at hun ikke synes leiligheten er fin nå, og at hun ikke har spesielt sans for persiennene og fargen på veggen. Og ved å se bekymret på sønnen sin og spørre om han spiser ordentlig, så uttrykker hun bekymring ved hvorvidt han i det hele tatt får nok mat. Når hun da slenger på kommentaren om at kvinner i dag er så opptatt av karrieren at de ikke har tid til familie, så impliserer hun at det er din oppgave å sørge for at mannen din får mat og stell, samtidig som hun retter oppmerksomheten mot det faktum at det ennå ikke er noen barn i huset. En sånn svigermor vil ha mye å si om barnestell og oppdragelse, noe som ikke akkurat øker reproduksjonslysten.

Neste gang svigermor henger over deg på kjøkkenet og kommer med bemerkninger som ”så du lager sausen på *den* måten”, og mannen din skyter inn at ”mamma sine kjøttkaker er de beste i verden”, ja, da er det i hvert fall greit å vite at det ikke er du som bare er paranoid eller hysterisk. Da har de faktisk ”sagt” at dine kjøttkaker ikke er like gode hennes, og at du gjerne kan ta imot noen råd og vink om matlaging. – Med mindre de straks tilføyer en bemerkning som går imot denne antagelsen. Svigermor kan for eksempel legge til at ”det var jammen et lurt sausetips”, og mannen din kan tilføye at ”men pastarettene dine slår alt”. (Det er her viktig at mannen din ikke sier at det er dine *fiskepinner* som slår alt, for da impliserer han at du bare kan lage ferdigmat.)

Så hva med den dagen svigermor, idet hun kommer inn døren og omfavner sitt lille barnebarn (Hei, lille venn!), plutselig utbryter ”men gud, så kald han er på hendene!” mens hun ser forskrekket i din retning? Jo, da må du huske at implikaturer er et nyttig redskap for å si det man vil si, men også for å få sagt det man ikke vil si. Hva da med å foreslå for svigermor at når hun nå først er i byen, at hun benytter anledningen til å ta seg en svipptur med hurtigruta, nå som sola er kommet tilbake og alt? Eller kanskje svigermor kunne tenke seg å selge det store, kalde huset sitt og heller kjøpe seg en leilighet i Spania?